

Valsts izglītības satura centrs

Mutvārdu daļas norise 9.klases latviešu valodas eksāmenā

Metodiskais līdzeklis

2016

Materiālu izstrādāja: Eva Gidrevica, Madis Krūze, Sarmīte Ruža, Inga Zemīte

Atbildīgais par izdevumu Kaspars Špūle

Valsts izglītības satura centra redakcija

Pārpublicēšanas vai citēšanas gadījumā atsauce uz šo materiālu ir obligāta.

© Valsts izglītības satura centrs, 2016

Saturs

Ievads.....	4
Kā gatavoties latviešu valodas eksāmena runāšanas prasmes pārbaudei	5
Mutvārdu daļas norise.....	9
Mutvārdu daļas vērtēšanas kritēriji.....	11
Videofilma „Mutvārdu daļas norise 9. klases latviešu valodas eksāmenā”	14
Pielikumi.....	17

Ievads

Atbilstoši Ministru kabineta 2014. gada 12. augusta noteikumu Nr.468 „Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem”, lai iegūtu apliecību par pamatskolas izglītību, 9. klases skolēniem jākārtos eksāmens latviešu valodā. Eksāmena mērķis ir pārbaudīt un novērtēt 9. klases skolēnu valodas zināšanu un prasmju kopumu. Pamatizglītības standartā latviešu valodā izmantota valodas kompetenču pieeja, tāpēc mācību procesā un eksāmenā galvenā vērība veltīta skolēnu komunikatīvās (lasīšana, rakstīšana un runāšana), valodas un sociokultūras kompetences pilnveidei un vērtēšanai.

Eksāmenu veido rakstu un mutvārdu daļu.

Rakstu daļā tiek pārbaudītas skolēnu lasīšanas un rakstīšanas prasmes un valodas sistēmas izpratne. Eksāmena rakstu daļas norises laiks – 3 astronomiskās stundas (180 min). Mutvārdu daļā tiek pārbaudīta skolēnu prasme uzstāties ar iepriekš sagatavotu publisku runu. Tā ir situācija, kurā dzīves laikā nonākam bieži. Dažkārt tā ir īpaši sagatavota runa noteiktai publikai un auditorijai, citkārt ikdienišķa prezentācija kolēģiem par gaidāmu notikumu. Tomēr būtiskais ir nepārprotams – ar paredzēto runu jāsasniedz mērķis – jāieinteresē klausītājs, jānudina domāt vai darboties, jāinformē par idejām. Pretējā gadījumā vārdi bijuši tikai laika kavēklis. Runātprasme līdzīgi kā visas pārējās prasmes, kuras apgūst skolā, ir jāattīsta, jāpilnveido un jākopj, lai komunikācija nevis sarežģītu, bet atvieglotu attiecības vai situācijas.

Eksāmena mutvārdu daļas norises kārtība un kritēriji tika izstrādāti 2004. gadā Pasaules Bankas finansētā Izglītības sistēmas attīstības projekta laikā. Pa šiem gadiem ir mainījusies gan mutvārdu daļas norise, gan skolēnu runātprasmes kvalitāte. Eksāmenos iegūtie rezultāti liecina, ka izglītojamie vidēji par katru kritēriju ir saņēmuši 3 no 4 maksimāli iegūstamajiem punktiem. Taču, lai analizētu skolēnu sniegumu, trūkst detalizētas informācijas.

Lai skolēni labāk sagatavotos mutvārdu daļai, šajā metodiskajā materiālā ir piedāvāti

- metodiski ieteikumi publiskās runas sagatavošanai,
- VISC izstrādāti detalizēti vērtēšanas kritēriji,
- uzņemta videofilma, kurā dažādu jomu speciālisti izsaka domas par runas nozīmību, kā arī eksāmena simulācijas sižetā ietvertas 5 skolēnu runas. Četrās no tām redzamas tipiskākās un bieži pieļautās kļūdas. Dažkārt runa ir par maz sagatavota, citreiz tā pārāk samākslota. No galvas iemācīta runa klausītājus neieinteresē. Grūti klausīties vēstījumu bez paša domām un sajūtām, vēl grūtāk uztvert nabadzīgu vārdu krājumu;
- sagatavoti šo runu vērtējumi un komentāri.

Paldies par sadarbību metodiskā materiāla sagatavošanā Ādažu Brīvās Valdorfa skolas latviešu valodas un literatūras skolotājai Ingai Zemītei, skolotājai Ingūnai Štulbergai, Ādažu Brīvās Valdorfa skolas skolēniem, videooperatoram Madim Krūzem, Rīgas Natālijas Draudziņas vidusskolas latviešu valodas un literatūras skolotājai Sarmītei Ružai un Rīgas Valsts 3.ģimnāzijas latviešu valodas un literatūras skolotājai Evai Gidrevicai.

Kā gatavoties latviešu valodas eksāmena runāšanas prasmes pārbaudei

Mutvārdu daļā pārbauda izglītojamo prasmes:

- sagatavot runu par sev svarīgu tēmu un uzstāties ar to,
- izklāstīt pieteiktās tēmas savu skatījumu, izmantojot dažādus faktus un argumentus, personisko attieksmi;
- izveidot kontaktu ar sarunas biedriem,
- izteikt viedokli par sarunas biedra stāstīto, uzdot viņam dažāda veida jautājumus, kā arī skaidri un saprotami atbildēt uz sarunas biedru uzdotajiem jautājumiem.

Runāšanas daļā nepārbauda zināšanas kādā jomā, bet gan prasmi saturīgi, pārliecinoši un interesanti izteikties par izvēlēto tēmu.

Runas sagatavošanas posmi

- Vispirms jāizvēlas **tēma**, jāpārdomā uzstāšanās mērķis, jāatlasa materiāls.

Tēmu skolēns izvēlas patstāvīgi, tai jābūt aktuālai, runātājam nozīmīgai un klausītājiem interesantai. Runātājam jābūt pārliecinātam, ka viņš pārzina tēmu labāk nekā sarunas partneri.

Tā kā ir ierobežots runas laiks (3-5 min), jāpārdomā, cik plašu tēmu iespējams aptvert. Ja izvēlēta tēma ir pārāk plaša (piem., „Datori”), to nepieciešams sašaurināt, formulējot tematu, (piem., „Interneta loma draudzības uzturēšanā” vai „Mana datora stāsts”).

- **Temata formulējumam** jābūt tādām, lai jau ar runas pirmajiem vārdiem varētu piesaistīt klausītāju uzmanību un noskaņotu klausītājus runas uztverei. Tāpēc temata pieteikumam jābūt īsam un skaidram, jāatspoguļo uzstāšanās saturs, jāieinteresē klausītāji. Tas var būt paradokšāls, humoristisks vai pat ironisks („Ilgi gulēt ir kaitīgi”). Ja temats ir vispārīgi formulēts un populārs („Mans mīļākais sporta veids”), stāstījumam jābūt īpaši oriģinālam.
- Jāapzinās savas **runas mērķis**. Divi galvenie runas elementi ir informācijas sniegšana un tās novērtējums. Runātājam jāsaprot, kāpēc viņš izvēlējies konkrēto tematu un kādu klausītāju reakciju ar savu uzstāšanos vēlas panākt. Runātājam jāapzinās, vai viņš grib klausītājus
  - ieinteresēt,
  - informēt,
  - argumentēti pārliecināt par kaut ko,
  - iedvesmot,
  - izklaidēt,
  - sasmīdināt
  - vai arī tiem izskaidrot kaut ko.

Mērķi nepieciešams formulēt jau runas sākumā. To var izteikt gan **tēzes veidā** (*ievērojot veselīgu dzīvesveidu, jūs saglabāsiet labu garastāvokli*), gan **ieintriģējot klausītājus** (*parasti apgalvo, ka slinkums esot slikta rakstura iezīme. Šodien mēģināšu jūs pārliecināt par pretējo*), gan **skaidri pasakot**, kāpēc temats izvēlēts (*paskaidrošu, kā darbojas roboti, tāpēc ka pats tos protu konstruēt*).

- **Runas plānošana**

Plāns ir katras labas runas pamatā. Vispirms runātājs izdomā, par ko grib stāstīt, tad domā, kā pamatos savu viedokli, fiksēs argumentus, tos sadalot svarīgākos un mazāk svarīgos, pārdomājot, kas ir pats nozīmīgākais, ko gribas pateikt.

Jāatceras, ka eksāmenā jārunā 3-5 minūtes. Tas nav daudz, tomēr pietiekami ilgs laiks, lai varētu pēc iespējas vairāk pastāstīt par sev aktuālo problēmu. Runātājam jāatceras, ka atlasītajam materiālam jābūt precīzam un ticamam. Vispirms nepieciešams caurskatīt pieejamos rakstu avotus un atsijāt lieko informāciju. Tad jāiedziļinās tajos tekstos, kuri izvēlēti runas pamatam. Noteikti jāizmanto sava pieredze, var stāstīt arī par tuvinieku, draugu un paziņu piedzīvoto.

Gatavojoties uzstāties, runātājam pašam vispirms jāatbild uz jautājumiem.

1. Ko es gribu pastāstīt sarunas biedriem?
2. Kāda ir mana attieksme pret to, ko stāstu?
3. Kāda ir mana pieredze par izvēlēto tematu?

Gatavojot runu, jāatceras, ka nevajag pārstāstīt citu idejas, sīki aprakstīt kādu notikumu, izmantot pašam nesaprotamu leksiku, jo tas vienmēr garlaiko klausītājus.

• Runas uzbūve

Tāpat kā domrakstam, arī runai jābūt trīsdaļīgai. Runas struktūru vajadzētu izplānot tā, lai

- ievadam tiktu atvēlēts 10-15% (apmēram pusminūte) no kopējā laika,
- iztīrījumam – 75-85% (apmēram 2-3 minūtes) un
- nobeigumam – 5-10% (līdz pusminūtei).

Jāņem vērā, ka cilvēki labāk atceras teiktā sākumu un beigas. Ievadu un nobeigumu parasti precīzē tad, kad teksta galvenā daļa jau ir gatava un visas domas skaidri un saprotami izklāstītas.

Ievadam jābūt īsam un intriģējošam, jāpasaka, kāds ir uzstāšanās mērķis, un jānodibina kontakts ar klausītājiem. Ar pirmajiem vārdiem jāvērsas pie auditorijas (jāsasveicinās, var uzrunāt klātesošos (godājamie klausītāji, mīļie draugi u.tml.), jānosauc savs vārds. Pēc sasveicināšanās vēlams pateikt savu tematu un pamatot tā izvēli, tad izmantot kādu no variantiem:

- uzreiz sākt temata izklāstu,
- izteikt savas izjūtas par tematu,
- uzdot retorisku jautājumu klausītājiem,
- paziņot kādu interesantu faktu,
- citēt kāda ievērojama cilvēka teikto vai sakāmvārdu, parunu.

Ievadā nedrīkst:

- atvainoties par to, ka runa nav labi sagatavota,
- runāt rotaļīgā tonī vai nenopietnā tonī – tas var radīt pārpratumus,
- sākt uzstāšanos pārāk formāli, tādējādi parādot, ka runa ilgi gatavota.

Iztīrējums ir pati svarīgākā runas daļa, kurā jāatklāj stāstījuma galvenā doma, jāpārlicina un jāietekmē auditorija. Nedrīkst paplašināt tematu, bet, ja savas pieredzes pietrūkst, drīkst izmantot raksturīgus faktus, kuri atrasti, piemēram, literatūrā, un tos komentēt saistībā ar paša izvēlēto tematu.

Nepieciešams

- sniegt vispusīgu informāciju par izvēlēto tematu,
- minēt faktus teiktā apstiprinājumam,
- stāstīt par savu pieredzi,
- izteikt savu attieksmi par aplūkojamo jautājumu.

Viena no raksturīgākajām kļūdām ir novirzīšanās no temata, runātājs sāk stāstīt to, kas pašam šķiet interesanti, detalizēti aprakstīt notikušo, stāstījums kļūst par vēstījumu, netiek izmantoti pārsprieduma elementi. Tāpat ļoti viegli ir paplašināt tematu, stāstot par savu pieredzi, minot faktus, emocijas, kas vairāk saistītas ar citu cilvēku pārdzīvojumiem, runu papildinot ar liekiem paskaidrojumiem.

Runas laikā svarīgi ir ievērot arī loģisku saistījumu starp ievadu, iztirzājumu un nobeigumu. Tās nedrīkst būt viena no otras atrautas daļas kā atsevišķi vēstījumi.

Nobeigumā jāformulē secinājumi, kuri izriet no stāstītā. Pareizi izveidots nobeigums atstāj labu iespaidu par runu kopumā. Klausītājam vajadzētu saprast, ka ir pateikts viss gribētais. Spilgta uzstāšanās ar iespaidīgu nobeigumu ietekmē jebkuru klausītāju. Domājot par nobeigumu, nepieciešams atcerēties, ka noteikti

vajag:

- īsi atkārtot galveno domu,
- apkopot teikto,

drīkst:

- sniegt materiālu klausītāju pārdomām,
- izteikt vēlējumus un cerības,
- izmantot iederīgu citātu,

nevajag:

- teikt tādas frāzes kā *tas ir viss, ko gribēju teikt; ar to arī beigšu; viss*,
- pārtraukt savu uzstāšanos pusvārdā.

Gatavojot runu, var to uzrakstīt kopumā (to nedrīkst runas laikā lasīt), bet var arī sagatavot tēzes vai izvērsto plānu. No galvas mācīties nevajag, jo tad nav iespējama nekāda improvizācija un pastāv bažas, ka, aizmirstot kādu vārdu, aizmirstas, ko gribējies pateikt. Eksāmenā drīkst izmantot tikai īsu plānu, uzskates materiālus.

Sagatavoto runu ieteicams izmēģināt, to skaļi norunājot, lai precizētu tās ilgumu. Var to ierakstīt un pēc tam noklausīties.

Par runas kvalitāti liecina gan runas uzbūve, gan **valodas bagātība**. Runas laikā jāpievērš uzmanība tās tēlainībai. Jāizmanto gan leksiskie līdzekļi (epitēti, hiperbolas, metaforas, salīdzinājumi), gan arī sintaktiskie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi:

- izsaukuma teikumi, kuri pauž stāstītāja emocionālo attieksmi (dusmas, ironiju, līdzjūtību, prieku, aicinājumu iesaistīties),
- savrupinājumi, kas palīdz uzsvērt īpašības u.tml.,
- retoriski jautājumi un izsaukumi.

Nav jāizvairās no frazeoloģismiem, sakāmvārdiem, parunām. Tomēr nedrīkst pārspīlēt ar iepriekšminēto paņēmienu izmantojumu, kā arī aizrauties ar svešvārdiem un skaitļiem. Izmantojot specifiskus terminus, tie jāpaskaidro.

Brīvi un pārlicinoši stāstot, runātājs nepievērš uzmanību teikumu uzbūvei. Runas laikā nevajadzētu veidot pārāk garus teikumus, jo tā var viegli pārtraukt kādu domu un novirzīties no temata.

Publiskā runā jāievēro publicistiskais valodas stils, bet nedrīkst aizmirst, ka šajā stilā neizmanto sarunvalodas stila leksiku, tāpat arī publicistiskajā stilā jāievēro valodas kultūras normas.

Tikpat svarīgs kā runas saturs ir arī **uzstāšanās izteiksmīgums**. Viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, lai runa būtu saprotama, ir labs priekšnesums, tas nozīmē, ka

- jārunā pietiekami skaļi, lai teikto var dzirdēt un saprast;
- jāmaina runas temps. Nedrīkst runāt pārāk ātri, tad runu nevar uztvert, bet pārāk lēns temps iemidzina klausītājus. Lieki vārdi un nepamatotas pauzes apgrūtina klausīšanos. Tomēr īsa pauze īstajā vietā pievērš uzmanību sacītajam.

Izdomāto tekstu nevajag runāt no galvas, proti, teatralizēti deklamēt, izmantojot pārspīlētu intonāciju, žestus, mīmiku.

Nozīmīga un atsevišķi vērtējama prasme ir **saziņa** jeb māka apspriest dzirdēto ar sarunas biedriem. Visas runas laikā jāskatās uz klausītājiem, tas palīdz saprast runas iedarbīgumu. Vērojot publiku, var arī pats novērtēt savas runas kvalitāti. Klausītāju acu kontakts un mīmika atklāj, vai teiktā jēga saprotama, vai nav jāmaina runas temps vai intonācija. Runātājs nedrīkst novērsties no klausītājiem, jo tad viņa teiktais vispār netiks uztverts.

Kad runātājs beidzis savu uzstāšanos, klātesošie izsaka viedokli par dzirdēto. Var izteikt savas pārdomas par dzirdēto. Saistībā ar teksta problēmu vajag uzdot jautājumus. Tiem jābūt dažāda tipa, atvērtiem, lai runātājs varētu izsmeļoši uz tiem atbildēt. Nevajadzētu uzdot jautājumus, lai uz tiem var atbildēt tikai ar „Jā!” vai „Nē!”, kā arī nosaukt kādu konkrētu faktu (dienu, krāsu), nekomentējot atbildi. Runa jāklausās uzmanīgi, jāizrāda cieņa pret runātāju. Par necieņu liecina arī jautājumi, kuru atbildes jau izskanējušas runas laikā.

Tā kā eksāmena laikā runa tiek vērtēta, izmantojot detalizētus vērtēšanas kritērijus, tad skolēniem, gatavojot runu, tos vajadzētu zināt un izprast (sk. Mutvārdu daļas vērtēšanas kritēriji).

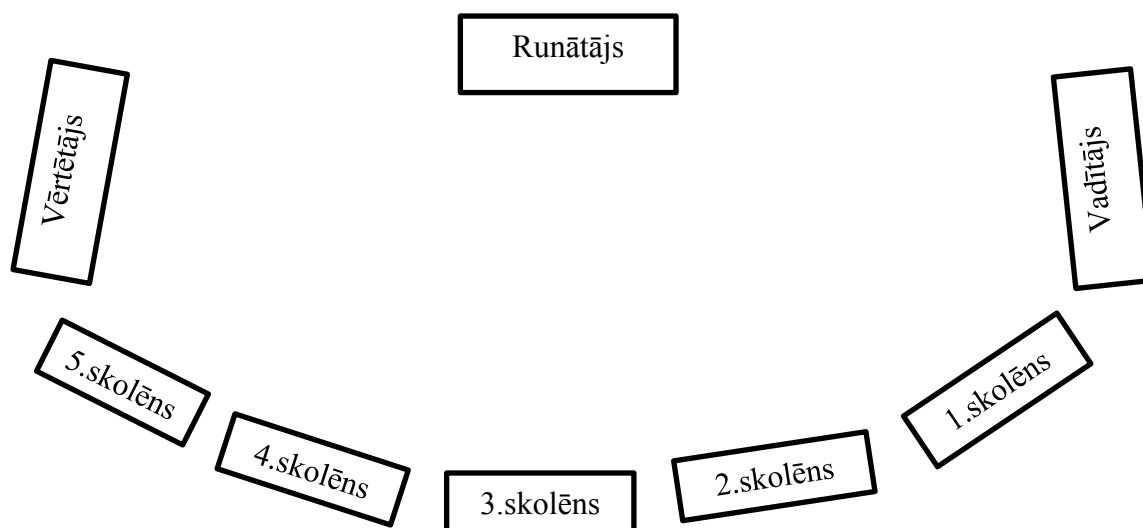
Mutvārdu daļas norise

9. klases latviešu valodas mutvārdu daļa noris uzreiz pēc eksāmena rakstu daļas (14.00) vai arī nākamajā dienā 9.00 no rīta. Jau iepriekš skolas administrācija ir izveidojusi sarakstu, kurā norādīts, kuri skolēni kurā dienā un cikos piedalīsies mutvārdu daļas norisē. Skolēnu sarakstu var veidot brīvi pēc skolotāju ierosinājumiem.

Mutvārdu daļas norisē vienā grupā piedalās pieci skolēni, mutvārdu daļas vadītājs un vērtētājs. Mutvārdu daļas vadītājs un vērtētājs drīkst būt latviešu valodas skolotājs vai attiecīgās izglītības jomas skolotājs.

Skolas administrācijai pirms eksāmena norises nepieciešams iekārtot kabinetu tā, lai katram skolēnam būtu sava vieta klausītāju rindās, jāatvēr vieta runātājam klausītāju priekšā, lai viņš varētu pārredzēt visu auditoriju. Runātājs drīkst arī sēdēt. Arī mutvārdu daļas vadītājam un vērtētājam jāredz visi saziņas situācijas dalībnieki un viņu reakcija. Telpu vēlams iekārtot atbilstoši zīmējumam. Uz galdiem nepieciešams uzlikt kartītes, uz kurām rakstīti dalībnieku numuri vai vārdi. Eksāmena mutvārdu daļu vēlams ierakstīt (audio), lai nepieciešamības gadījumā būtu iespēja pār klausīties skolēnu runas, kā arī nākamajos mācību gados varētu izmantot kā metodisko līdzekli.

Eksāmena dalībnieku izvietojums telpā

Pirms eksāmena mutvārdu daļas vadītājam noteikti jāiepazīstas ar mutvārdu daļas norisi un tās laikā jāvada skolēnu savstarpējā saziņa. Vadītājs uzaicina pēc kārtas katru runātāju, kurš 3-5 minūtes uzstājas ar iepriekš sagatavotu publisko runu. Ja runātājs pārsniedz savu laiku, vadītājs brīdina, ka jābeidz runa. Ja iespējams, uz vadītāja galda var atrasties smilšu pulkstenis vai kāds cits laika mērītājs. Vadītājs runas laikā seko līdzī runas ilgumam, ja nepieciešams, aicina pabeigt runu vai pajautā, vai skolēns runu beidzis, ja runā mazāk par 3 minūtēm un klusē. Tad vadītājs aicina pārējos izteikt viedokli un uzdot jautājumus. Vadītājs seko, lai katram būtu iespēja vismaz vienu reizi uzdot pirmajam jautājumam. Tāpēc vēlams, lai jautājumus uzdotu rindas kārtībā, bet tas nav obligāti.

Pēc katra skolēna runas pārējie jaunieši vismaz divas reizes izsaka viedokli vai komentāru dzirdēto, uzdod dažāda tipa jautājumus. Katram skolēnam vajadzētu vismaz vienu jautājumu uzdot katram runātājam. Pirms jautājuma uzdošanas skolēns var arī izteikt savas domas par dzirdēto problēmu un uzdot jautājumu, lai dzirdētu runātāja viedokli, apstiprinājumu vai noliegumu, jautājuma precizējumu. Ja skolēni neuzdod jautājumus, tad vadītājs runātājam uzdod vismaz divus jautājumus. Kad jautājumu vairs nav, vadītājs pateicas runātājam un aicina nākamo.

Mutvārdu daļas **vērtētājs** pirms eksāmena **laikus iepazīstas ar mutvārdu daļas** norisi un **vērtēšanas kritērijiem**. Tā kā kritēriju ir daudz, vērtētājam jāizplāno sava kārtība, kā tiks vērtēta skolēnu publiskā runa un saziņa.

Pirms mutvārdu daļas norises administrācija pavairo vērtēšanas protokolus (1.-2. pielikums) atbilstoši skolēnu skaitam. Katrai grupai nepieciešama viena protokola lapa. Kritēriji protokola lapā izkārtoti loģiskā secībā, tāpēc vēlams jau pašā runas sākumā pierakstīt tematu un novērtēt to. Turpat var veikt arī citas piezīmes. Skolēna runas laikā vērtētājs var paspēt novērtēt saturu, runas uzbūvi, valodas bagātību un izteiksmes veidu, savukārt, kad visi beiguši runāt, var novērtēt saziņu (viedokli, jautājumu kvalitāti, attieksmi). Protokola lapā ir arī vieta, kurā vērtētājs atzīmē, kurš skolēns par kura skolēna runu izsaka viedokli (protokolā ieraksta „V” un atzīmē, kādas kvalitātes jautājumu uzdod (atvērta tipa jautājums – 2, apgalvojuma tipa jautājums – 1, formāls jautājums vai jautājumu neuzdod – 0). Pēdējais kritērijs ir attieksme, kuru var novērtēt tikai pēc visu runas.

Vidēji piecu skolēnu runas un jautājumu un atbilžu sniegšana var notikt aptuveni 40 – 45 minūtes. Tāpēc vēlams plānot, ka nākamā grupa sāk vienu stundu vēlāk. Ja visas grupas nevar veidot pa pieciem skolēniem, tad pēdējās grupās iekļauj no 4 līdz 7 skolēniem. Ik pēc divām grupām nepieciešamas 10-15 minūšu pārtraukums.

Skolas administrācija organizē rezultātu ievadīšanu eksāmena kopsavilkuma tabulā. Tā kā eksāmenā mutvārdu daļa ir 20 punktu vērtā, tad kopsavilkuma tabulā ir iestrādāta formula, kas mutvārdu daļā maksimāli iegūtos 40 punktu reizinās ar koeficientu 0,5, tādējādi iegūstot maksimālos 20 punktus.

Mutvārdu daļas vērtēšanas kritēriji

Valsts izglītības satura centrs ir izstrādājis jaunus mutvārdu daļas kritērijus. Līdz šim 9. klases latviešu valodas eksāmenā skolēns, iegūstot maksimālos vērtējumus par runas saturu, uzbūvi, vārdu krājumu, izteikšanās veidu un saziņu, saņēma 20 punktus. Taču visos šajos kritērijos bija vairākas pozīcijas. Piemēram, ja runas ilgums netika ievērots, bet runas saturs tika izteikts secīgi, tad vērtētājam bija problēma izlikt vērtējumu. Pārstrādātajos kritērijos (3.pielikums) ir saglabāti visi iepriekš minētie kritēriji, taču tie ir sadalīti sīkāk. Par katru pozīciju skolēns var iegūt vienu vai divus punktus. Tas savukārt nozīmē, ka var novērtēt, vai konkrētā publiskās runas prasme vai prasība ir ievērota vai nav, kā arī var novērtēt atsevišķu prasmju līmeni.

Mutvārdu daļas kritērijus skolēni var izmantot, jau gatavojot publisko runu. Gatavošanās procesā skolēns var sekot līdzi, vai viņa runā ir ievēroti visi nosacījumi, kas tiks vērtēti.

Viens no būtiskākajiem kritērijiem ir runas **saturs (10 punkti)**.

Uzsākot runu, skolēnam jāformulē tāds **temats**, ar kuru varētu piesaistīt klausītāju uzmanību, tam jābūt individuālam. Līdzko skolēni par tematu izvēlas „Mans hobijs - sports” vai „Mana mīļākā grāmata”, tad par tematu skolēns var saņemt tikai vienu punktu. Šie temati ir vispārīgi, tajos nav konkrētības, uzreiz uzmanību piesaistošas informācijas. Skolēnam jāievēro arī temata formulēšanas nosacījumi. Ja temata vietā skolēns formulē tēmu („Pastāstīšu par grāmatu/ teātri”), tad par temata formulējumu punktu nesaņem, jo nav ievēroti noteikumi un temata vietā formulēta tēma.

Divus punktus var saņemt par izvēlēto **temata pamatojumu**. Tam jābūt pārliecinošam, lai klausītājiem rodas pārliecība, ka dzirdēs par runātājam aktuālu problēmu. Ja temata izvēli pamato ar frāzi, ka „man tas patīk”, vairāk par vienu punktu skolēns nevar saņemt.

Runas laikā nedrīkst novērsties no temata, tāpēc ir būtiski ievērot, lai **saturs atbilstu tematam**.

Runas laikā jāizmanto **personiskā pieredze/attieksme**. Ja uzstāšanās laikā skolēns nedalās ar saviem iespaidiem, bet vispārīgi raksturo problēmu, neizsaka savu viedokli, tad par šādu atbildi punktu nesaņem.

Argumentācijai jāizmanto pārliecinoši fakti, kas pierāda, ka runātājs pārzina tematu, ir ieinteresēts dalīties ar saviem iespaidiem par tematā pieteikto problēmu. Lai saņemtu maksimālos divus punktus, runā nepietiek tikai nosaukt faktus, bet tie arī jāizskaidro, jāpamato to izvēle. Ja nosauc tikai faktus, tad saņem vienu punktu.

Uzstāšanās laikā vērtē **runas uzbūvi (7 punkti)**.

Atsevišķi tiek vērtēti katrs runas posms. Par **ievadu** var saņemt vienu punktu, ja tas ir īss, klausītāju uzmanību piesaistošs, ja pāris teikumos pieteikta problēma. Visbiežāk skolēni vai nu pasaka tematu un uzreiz sāk stāstīt par savā tematā pieteikto problēmu, vai arī, piesakot problēmu, sāk izvērsti stāstīt, kāpēc tā ir viņam aktuāla, kā rezultātā ievada daļa pārsniedz tam atvēlēto laiku – pusminūti.

Iztirzājuma daļā, lai saņemtu divus punktus, skolēnam loģiskā secībā ar argumentiem jāatklāj problēma. Runas laikā skolēns nedrīkst haotiski nosaukt faktus un tos argumentēt. Šādā situācijā skolēns nesaņem nevienu punktu. Pamatojumam jāseko uzreiz pēc fakta minēšanas.

Par **nobeigumu** skolēns var saņemt vienu punktu, ja dažos teikumos izteikts secinājums par tematā pieteikto problēmu.

Ja skolēns nemanāmi pāriet no ievada uz iztirzājumu un pēc tam veiksmīgi pabeidz ar nobeigumu, tad par **daļu saistījumu** runas uzbūvē var saņemt vienu punktu.

Runas ilgums eksāmenā ir ierobežots. Līdz šim eksāmena uzdevums bija sagatavot 3 minūšu garu runu, taču pieredze rāda, ka nepieciešams nedaudz vairāk laika. Tāpēc skolēniem ir dots uzdevums sagatavot 3-5 minūšu garu runu, par laika ievērošanu var saņemt divus punktus. Ja skolēns pārsniedz runas ilgumu (skolotājam jālūdz skolēnam runu pabeigt) vai tas ir mazāks par trim minūtēm, tad saņem vienu punktu. Savukārt, ja runa īsāka par divām minūtēm, punktu skolēns neiegūst.

Viens no mācību valodas uzdevumiem ir apgūt māku mērķtiecīgi lietot valodas līdzekļus, izmantot saziņā valodas funkcionālos un emocionāli ekspresīvos stilus, saskatīt valodas stilistiskās un tēlainās izteiksmes līdzekļu nozīmi tekstā. Šīs apgūtās prasmes skolēns var demonstrēt runa laikā un saņemt maksimālos **7 punktus par valodas bagātību**.

Par valodas bagātību liecina **vārdu krājums**. Par bagātu/plašu vārdu krājumu (divi punkti) liecina skolēna izmantotās leksikas daudzveidība, sinonīmu, salīdzinājumu, vārdu ar pārnesto nozīmi, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu, frazeoloģismu lietošana. Ja savā runā skolēns neizmanto bagātu leksiku, viņš saņem vienu punktu. Ja runas laikā skolēns lieto ierobežotu vārdu krājumu, bieži izmanto vienus un to pašus vārdus, tad punktu nesaņem.

Runā skolēnam brīvi vajadzētu lietot gan pēc uzbūves, gan izteikuma mērķa daudzveidīgus teikumus. Šādā gadījumā par **teikumu daudzveidību** skolēns var saņemt divus punktus. Taču, ja stāstījumā neizmanto dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa, tad var saņemt tikai vienu punktu. Ja teikumi ir vienvēidīgi, nepareizi konstruēti, tad punktu nesaņem.

Tā kā publicistiskajā runā jāizmanto **publicistiskais valodas stils**, tad, ja tas tiek ievērots un neizmanto sarunvalodas vārdus un izteikumus, saņem vienu punktu.

Arī runas laikā skolēnam jāievēro **valodas kultūras normas**, lai saņemtu divus punktus. Par 1-2 kļūdu pieļaušanu, tai skaitā runāšanu nepabeigtos teikumos, saņem vienu punktu. Ja pieļauj trīs un vairāk kļūdu, tad par valodas kultūras normu ievērošanu punktus nesaņem.

Lai klausītāji uztvertu runā pausto domu, būtiski faktors ir runātāja **izteikšanās veids (6 punkti)**.

Ja skolēns runā pārliecinoši, vārdus **izrunā** pietiekami skaļi un sadzirdami, tad var saņemt divus punktus. Taču, ja skolēna runā manāms nedrošums, nepārliecinātība, tad saņem vienu punktu. Runai jābūt skaidri sadzirdamai visiem klausītājiem. Skolēna runas vērtējumā neietekmē akcents un runas defekti.

Tā kā runai nevajadzētu būt iestudētai, bet gan brīvi plūstošai, tad diezgan grūti runātājam ir izvairīties no **parazītvārdiem** (ja, nu, kā jau teicu u.tml.) un **liekajām skaņām** (a, mm). Ja skolēns šos vārdus un skaņas nelieto, tad saņem vienu punktu.

Ja skolēns runā ļoti ātri („ber vārdus kā pupas”) vai, gluži pretēji, runā ļoti lēni, ietur nepamatotas pauzes, tad par **runas tempu** punktu nesaņem. Pārējos gadījumos saņem vienu punktu.

Lai noturētu klausītāju uzmanību, nepieciešams mainīt runas **intonāciju**, svarīgāko izcelt, mainot uzsvarus teikuma robežās, mainot intonāciju atkarībā no izteikuma mērķa. Tad skolēns saņem divus punktus. Ja runā nepārliecinoši, tad saņem vienu punktu. Savukārt runu nevajadzētu iemācīties no galvas un to deklamēt kā daiļdarbu. Nevajadzētu arī pārspīlēt mainīt intonācijas vai runāt monotoni, šādos gadījumos punktu skolēns par balss intonāciju nesaņem.

Runas saturu, runas uzbūvi, valodas bagātību un izteikšanās veidu skolotājs var novērtēt katra skolēna publiskās runas laikā. Taču **saziņu (10 punkti)** vērtē visu piecu skolēnu atbilžu laikā.

Pēc katra skolēna publiskās runas pārējiem skolēniem jāizsaka **viedoklis** par dzirdēto. Nav jākomentē runas kvalitāte, bet gan jāizsaka pārdomas par dzirdēto, jāpamato, kāpēc šī runa likusies interesenta, ko vēl gribētos noskaidrot. Viedoklis varētu būt pamats jautājuma uzdošanai. Lai saņemtu divus punktus, viedoklis jāizsaka vismaz par divu skolēnu runām. Ja tas ir formāls vai izteikts tikai vienu reizi, tad saņem vienu punktu. Ja viedokli neizsaka, tad punktu nesaņem.

Skolēnam **jāuzdod** vismaz viens **jautājums** katram runātājam. Ja uzdoti 3-4 jautājumi un tie ir dažādi, atvērta tipa, tad skolēns saņem divus punktus. Visbiežāk skolēni uzdod vispārīgus jautājumus vai arī kādam tos neuzdod, tad saņem vienu punktu. Ja uzdod tikai 1-2 formāla rakstura jautājumus, tad punktu nesaņem.

Skolēnam jāprot izvērsti **atbildēt uz** visiem **jautājumiem**, arī formālajiem, lai par atbildēm uz jautājumiem saņemtu divus punktus. Ja atbildes ir formālas, nepamatotas, tad saņem vienu punktu. Punktu nesaņem, ja runātājs izvairās no atbildēm uz jautājumiem.

Runas un saziņas laikā būtiski ir noturēt acu kontaktu ar klausītāju, tas nodrošina arī veiksmīgāku teksta uztveri un labvēlīgu attieksmi pret runātāju. Ja **runātājs** gan runas, gan saziņas laikā **notur acu kontaktu**, tad saņem vienu punktu. Tāpat vienu punktu saņem, ja jautājumu **uzdošanas laikā saglabā acu kontaktu** (nenovēršas no cilvēka, kuram uzdod jautājumu).

Visa eksāmena mutvārdu daļas norises laikā skolēni cits pret citu izturas ar **cieņu**, tādējādi palīdz pārējiem veikt eksāmena uzdevumus. Par cieņas izrādīšanu un ieinteresētas attieksmes paušanu skolēns var saņemt divus punktus. Ja skolēns tikai pieklājības pēc klusi sēž un interesi par notiekošo neizrāda, tad var saņemt vienu punktu. Savukārt, ja skolēns garlaikojas vai pat izrāda necieņu, nicinājumu, tad punktu par attieksmi nesaņem.

Kopā par visu mutvārdu daļu skolēns var saņemt 40 punktus, kurus pēc eksāmena norises atbildīgais speciālists ievada elektroniskajā kopsavilkuma tabulā, kurā automātiski šie punkti tiks pielīdzināti eksāmena programmā noteiktajiem 20 punktiem.

Videofilma „Mutvārdu daļas norise 9. klases latviešu valodas eksāmenā”

Lai skolēniem, viņu vecākiem un skolotājiem sniegtu priekšstatu par 9. klases latviešu valodas eksāmena mutvārdu daļas norises kārtību, skolēnu atbildēm un to vērtējumiem, Valsts izglītības satura centrs, sadarbojoties ar Ādažu Brīvās Valdorfa skolas skolēniem un skolotājiem, kā arī radošo apvienību *Dzīvotprieks*, [piedāvā mācību videofilmu](#).

Filmas sākumā ir intervija ar pašvaldības vadītāju Māri Sprindžuku, kurš atklāj, ka valoda ir viens no galvenajiem instrumentiem, ar kuru pārliecināt pretēji domājošos vai iedvesmot domubiedrus, bet dziedātāja Evita Zālīte akcentē vēl kādu būtisku valodas aspektu – lai izzinātu pasauli, jāprot uzdot jautājumus un runātājam daudz jātrenējas.

Videofilmā redzamas piecu skolēnu dažādas runas, kuras pamatā ir biežāk sastopamās kļūdas šajā eksāmena daļā. Filmā redzami arī runas ilgums un šī metodiskā materiāla autoru vērtējumi, parādot par katru kritēriju iegūtos punktus un maksimāli iegūstamo punktu skaitu. Detalizēti vērtējumi un pamatojums par katru pozīciju ir šajā nodaļā un protokola lapā (4. pielikums.).

Emīls (1. runātājs)

Temats: Latvijas jauniešu priekšstati par Kultūras kanonu	
Saturs – 10 punkti	Precīzi formulēts temats, pamatojot savu izvēli un pierādot tā aktualitāti mūsdienu jauniešiem. Stāstījums ir saturīgs, tiek atklāta personīgā attieksme, tiek atklāti un raksturoti pārliecinoši fakti saistībā ar tematu.
Runas uzbūve – 7 punkti	Skaidra un precīzi veidota runa ar ievadu, iztirzājumu un nobeigumu. Informāciju un uzskatus izklāsta secīgi, ievēro saistījumu starp daļām, ievēro runas ilgumu.
Valodas bagātība - 6 punkti	Bagāts vārdu krājums, daudzveidīga teikumu uzbūve. Lieto tematam un saturam atbilstošu valodas stilu, pieļauj 2 stila kļūdas (kultūra ir tas, kamā mēs dzīvojam/ beigu beigās).
Izteikšanās veids – 5 punkti	Skaidra vārdu izruna, atbilstošs runas temps. Maina balss intonācijas, lai uzsvērtu svarīgāko. Runā izmanto liekas skaņas (ē-ē).
Saziņa – 10 punkti	Izsaka izvērstu viedokli par katru no dzirdētajām runām. Izmanto daudzveidīgus jautājumus. Precīzi un izvērsti atbild uz jautājumiem, ir ieinteresēts sarunu biedrs, prasmīgi izmanto acu kontaktu.
Kopā – 38 punkti	

Laura (2. runātājs)

Temats: Mana mīlākā grāmata	
Saturs – 1 punkts	Vispārīgs, šablonisks temata formulējums. Runā dominē Dž. Grīna romāna „Mūsu zvaigžņu vaina” satura atstāsts, neatklājot tā nozīmīgumu runātājam.
Runas uzbūve – 4 punkti	Runai nav ievada, jo ir tikai temata pieteikums. Veido secīgu stāstījumu par grāmatas sižetu, bet nobeigumā izsaka viedokli par to, ko no šīs grāmatas ir iemācījusies, kā arī iesaka to izlasīt visiem. Runas garums ievērots.
Valodas bagātība – 4 punkti	Lieto tematam un situācijai atbilstošu stilu, nabadzīgs vārdu krājums, pieļauj valodas kļūdas (lasīju normālā, cilvēcīgā ātrumā), vienveidīgu teikumu izmantojums. Liela daļa teikumu sākas ar vārdiem – pēc tam.

Temats: Mana mīlākā grāmata	
Izteikšanās veids – 2 punkti	Skaidra vārdu izruna, monotona, gausa runa, vietām nepamatotas pauzes. Runā tiek izmantotas liekas skaņas (ē-ē, ām).
Saziņa – 5 punkti	Izsaka virspusēju viedokli par dzirdēto, atbildes uz jautājumiem tiek sniegtas īsas, skopas, bez iedziļināšanās. Cenšas uzdot dažādus jautājumus. Runas laikā neveidojas noturīgs acu kontakts ar klausītājiem – skatās pāri, bet, atbildot uz jautājumiem, acu kontakts ar runātāju noturīgs. Sarunu laikā cenšas būt ieinteresēta.
Kopā – 16 punkti	

Patrīcija (3. runātājs)

Temats: Mana mūža labākā diena	
Saturs – 9 punkti	Temata formulējums vispārīgs, bet precīzi atklāts temata nozīmīgums, paužot argumentus un atklājot personisko pieredzi.
Runas uzbūve – 6 punkti	Skaidra un precīzi veidota runa ar ievadu, iztirzājumu un nobeigumu, secīgi atklāta informācija. Runas ilgums samazināts.
Valodas bagātība – 6 punkti	Bagāts vārdu krājums, daudzveidīga teikumu uzbūve. Lieto tematam un saturam atbilstošu valodas stilu, pieļauj valodas kļūdas (zirdziņš nav priekš manis).
Izteikšanās veids – 4 punkti	Skaidra vārdu izruna, piemērots runas temps, bet balss intonācijas izmantotas pārspīlēti, vietām nepamatoti pauzē, cenšoties atcerēties, ko runāt.
Saziņa – 6 punkti	Cenšas izteikt viedokli par dzirdēto un uzdot daudzveidīgus jautājumus. Atbildes uz jautājumiem sniedz īsas, konkrētas. Sarunas laikā cenšas būt ieinteresēta un veido noturīgu acu kontaktu ar klausītājiem.
Kopā – 31 punkts	

Toms (4. runātājs)

Temats: Mans mīlākais sporta veids	
Saturs – 3 punkti	Temata formulējums šablonisks, netiek pamatota temata izvēle. Pietrūkst saturīguma, jo izklāsta vispārīgus faktus un runā par to, kas patīk saistībā ar futbolu.
Runas uzbūve – 0 punkti	Runa nav plānveidīga, tiek uzskaitīti atsevišķi fakti, neveidojot vienotu un izvērstu stāstījumu. Netiek ievērots runas ilgums.
Valodas bagātība – 1 punkts	Lieto tematam un saturam atbilstošu valodas stilu, ir valodas kļūdas (priekš manīm futbols ir viss; nū-nū emocijas ir neapprakstāmas; man patīk cilvēki, kas skrien, viņi tādi normāli u.c.), ierobežots vārdu krājums, vienkāršota un vienveidīga teikumu uzbūve.
Izteikšanās veids – 3 punkti	Runā skaidri un sadzirdami, bet runas temps gaus. Runa ir monotona, tajā daudz lieku skaņu (ē-ē, nū, ām) .
Saziņa – 3 punkti	Viedoklis netiek izteikts, uzdod formālus jautājumus. Runas laikā nav acu kontakta ar klausītājiem, bet atbildot tas tiek veidots. Sarunu laikā jūtas garlaikots un neieinteresēts, nodarbojas ar blakus lietām, brīžam guļ.
Kopā – 10 punkti	

Ričards (5. runātājs)

Temats: Mīlākā nodarbošanās	
Saturs – 4 punkti	Vispārīgi formulēts temats, neatklājot savu izvēli. Temats tiek paplašināts, pievēršot uzmanību citiem, ar saturu nesaistītiem faktiem. Runā cenšas izmantot faktus, kas atklāj personisko pieredzi.
Runas uzbūve – 2 punkti	Runa nav plānveidīga, izklāstītie fakti atklāti juceklīgi, bet nobeigumā tiek izteikts secinājums par riteņbraukšanas nozīmi runātāja dzīvē. Runas ilgums ievērots daļēji.
Valodas bagātība – 3 punkti	Lieto tematam un situācijai atbilstošu stilu, ir valodas kļūdas (jā un jā, tā tad tā trase mežā ir laba; baigi labi taisa ēst; nav forši braukt, jo tur ir akmeņi; jā, un nav baigi traki u.c.), vārdu krājums un teikumu uzbūve piemērota satura atklāsmei.
Izteikšanās veids – 4 punkti	Skaidra vārdu izruna, piemērots runas temps, cenšas mainīt balsis intonācijas. Runas laikā izmanto parazītvārdus (jā, tā tad).
Saziņa – 6 punkti	Saziņā netiek izteikts viedoklis, bet uzdod dažādus jautājumus. Atbildes uz jautājumiem sniedz īsas, konkrētas. Visas runas laikā ir noturīgs acu kontakts ar klausītājiem. Sarunu laikā cenšas uzmanīgi klausīties.
Kopā – 19 punkti	

Metodiskā materiāla autori aicina šo filmu noskatīties individuāli un arī kopā ar klases biedriem, mācīties no citu kļūdām un pašam tās nepieļaut.

Gatavojoties jebkurai publiskai runai, atcerēsimies, ka valoda ir ne tikai saziņas līdzeklis, bet arī mūsu domāšanas spogulis. Ietērpjot vārdos sajūtas, pārdzīvojumus un pieredzi, mēs paveram ceļu uz saprašanos.

Pielikumi

1. pielikums. „Mutvārdu daļas vērtējumu protokols”

Skola _____ Grupa _____ Intervētājs _____ Vērtētājs _____

Kritērijs/ Runātājs		P.	1.	2.	3.	4.	5.	Temats					
Saturs (10)	Temats	2						1.					
	Temata pamatojums	2											
	Satura atbilstība tematam	2						2.					
	Personiskā pieredze/attieksme	2											
Argumentācija	2						3.						
Runas uzbūve (7)	Struktūra	ievads	1										4.
		iztirzājums	2										
		nobeigums	1										
	Daļu saistījums	1						5.					
Runas ilgums	2												
Valodas bagātība (7)	Vārdu krājums	2						Viedoklis un jautājumi Izteikts viedoklis (V), jautājums (0/1/2 p.)					
	Teikumu daudzveidība	2											
	Valodas stils	1											
	Valodas kultūras normas	2											
Izteikšanās veids (6)	Izruna	2						Ru- nā- tājs	1.	2.	3.	4.	5.
	Parazītvārdi/liekas skaņas	1							jautātājs				
	Runas temps	1						1.					
	Balss intonācija	2						2.					
Saziņa (10)	Viedoklis	2						3.					
	Jautājumi	uzdod	2						4.				
		atbild	2										
	Acu kontakts	runātājs	1										
		jautātājs	1										
	Attieksme	2											
Kopā (40*0.5=20)		40						5.					

2. pielikums. „Mutvārdu daļas vērtējumu protokols”

Skola _____ Grupa _____ Intervētājs _____ Vērtētājs _____

Kritērijs/ Runātājs		P.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Temats								
Saturs (10)	Temats		2								1.							
	Temata pamatojums		2								2.							
	Satura atbilstība tematam		2								3.							
	Personiskā pieredze/attieksme		2								4.							
	Argumentācija		2								5.							
Runas uzbūve (7)	Struktūra	ievads	1							6.								
		iztirzājums	2							7.								
		nobeigums	1								R/J 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.							
	Daļu saistījums		1								1.							
	Runas ilgums		2								2.							
Valodas bagātība (7)	Vārdu krājums		2							3.								
	Teikumu daudzveidība		2							4.								
	Valodas stils		1							5.								
	Valodas kultūras normas		2								6.							
Izteikšanās veids (6)	Izruna		2							7.								
	Parazītvārdi/liekas skaņas		1							1.								
	Runas temps		1							2.								
	Balss intonācija		2							3.								
Saziņa (10)	Viedoklis		2							4.								
	Jautājumi	uzdod	2							5.								
		atbild	2							6.								
	Acu kontakts	runātājs	1							7.								
		jautātājs	1							1.								
Attieksme		2								2.								
Kopā (40*0.5=20)		40								3.								
										4.								

3. pielikums. „Mutvārdu daļas vērtēšanas kritēriji”

Kritērijs	Kritērijs	P.	Iegūtie punkti			Prasme	
			2	1	0		
Saturs (10)	Temats	2				Precīzi formulēts (klausītāju uzmanību piesaistošs) temats – 2 p. Vispārīgs temats – 1 p. Formulēta tēma – 0 p.	
	Temata pamatojums	2				Pamato temata izvēli, pierādot tā nozīmīgumu – 2 p. Nepārliciecināši pamato temata izvēli – 1 p. Nepamato temata izvēli – 0 p.	
	Satura atbilstība tematam	2				Runas saturs atbilst tematam - 2 p. Temata izklāstā paplašinājums vai sašaurinājums – 1 p. Runa neatbilst tematam – 0 p.	
	Personiskā pieredze/attieksme	2				Temata izklāstā izmanto personisko pieredzi/attieksmi – 2 p. Daļēji izmantota/jūtama personiskā pieredze/attieksme – 1 p. Bezpersonisks stāstījums – 0 p.	
	Argumentācija	2				Argumentācijai izmanto pārliciecināšus faktus, tos komentē – 2 p. Argumentācijai izmanto vispārīgus faktus/mēģina komentēt – 1 p. Faktus nekomentē – 0 p.	
Runas uzbūve (7)	Struktūra	ievads	1			Ievads - īss, intriģējošs – 1 p. Ievada nav/plašs – 0 p.	
		iztirzājums	2			Iztirzājums – stāstījumā secīgi atklāj galveno domu - 2 p. Mēģina veidot secīgu stāstījumu – 1 p. Uzskaita faktus, idejas/haotisks stāstījums – 0 p.	
		nobeigums	1			Nobeigums – secinājums par tematu, īss - 1 p. Nav nobeiguma – 0 p.	
	Daļu saistījums	1			Loģisks (secīgs/mērķtiecīgs) daļu saistījums – 1 p. Daļas nav savstarpēji saistītas – 0 p.		
	Runas ilgums	2				Ievērots runas ilgums (3-5 min) – 2 p. Mazāks par 3 min/pārsniegts (5 min jāaptur) – 1 p. Nepietiekams (līdz 2 min)– 0 p.	
Valodas bagātība (7)	Vārdu krājums	2				Plašs/bagāts vārdu krājums – 2 p. Vārdu krājums atbilstošs satura atklāšanai – 1 p. Ierobežots vārdu krājums - 0 p.	
	Teikumu daudzveidība	2				Daudzveidīga teikumu uzbūve (izteikuma mērķis, uzbūve) – 2 p. Teikumu uzbūve piemērota satura atklāšanai/stāstījuma teikumi – 1 p. Vienveidīgi teikumi – 0 p.	
	Valodas stils	1				Lieto tematam un saturam atbilstošu valodas stilu (publicistiskais) – 1 p. Runa neatbilst publicistiskajam stilam – 0 p.	
	Valodas kultūras normas	2				Ievēro valodas kultūras normas – 2 p. Pieļauj (1-2) stila kļūdas – 1 p. Pieļauj 3 un vairāk stila kļūdu – 0 p.	
Izteikšanās veids (6)	Izruna	2				Skaidri sadzirdama vārdu izruna – 2 p. Cenšas runāt skaidri – 1 p. Vāji sadzirdama vārdu izruna – 0 p. (Akcentu/runas defektu nevērtē.)	
	Parazītvārdi/ liekas skaņas	1				Runas laikā neizmanto parazītvārdus/ liekas skaņas – 1 p. Runas laikā izmanto parazītvārdus/liekas skaņas – 0 p.	
	Runas temps	1				Runas temps atbilstošs/piemērots – 1 p. Gauss/ātrs runas temps – 0 p.	
	Balss intonācija	2				Maina balss intonācijas, lai uzsvēru teiktā jēgu – 2 p. Cenšas izmantot balss intonāciju – 1 p. Pārspīlēti izmanto balss intonācijas, deklamē/ monotona runa – 0 p.	
Saziņa (10)	Viedoklis	2				Izsaka viedokli par dzirdēto, vismaz 2 reizes izvērsti – 2 p. Formāli (bez iedziļināšanās stāstījumā) izsaka viedokli – 1 p. Viedokli par dzirdēto neizsaka – 0 p.	
	Jautājumi	uzdod	2			Uzdod dažāda tipa atvērtos jautājumus – 2 p. Uzdod 1-2 jautājumus/daži formāli (apgalvojuma) – 1 p. Uzdod jautājumus, kuru atbilde jau izteikta runā, vai jautājumus neuzdod – 0 p.	
		atbild	2				Izvērsti atbild uz visiem jautājumiem – 2 p. Formāli atbild uz jautājumiem – 1 p. Uz jautājumiem neatbild – 0 p.
	Acu kontakts	runātājs	1				Runas laikā notur acu kontaktu ar klausītājiem – 1 p.
		jautātājs	1				Uzdodot jautājumus, notur acu kontaktu ar runātāju – 1 p.
Attieksme	2				Visu sarunas laiku izrāda cieņu pret pārējiem runātājiem/ ieinteresēts sarunu biedrs – 2 p. Mēģina izrādīt cieņu pret pārējiem runātājiem – 1 p. Garlaikojas/pats gatavojas runai – 0 p.		
Kopā(40)		40					

4. pielikums. „Mutvārdu daļas vērtējumu protokols ”

Skola ĀBVS Grupa I. Vadītājs Inga Zemīte Vērtētājs Ingūna Štulberga

Kritērijs/ Runātājs		P.	1.	2.	3.	4.	5.	Temats						
Saturs (10)	Temats	2	2	1	1	1	1	1. Latvijas jauniešu priekšstati par Kultūras kanonu.						
	Temata pamatojums	2	2	0	2	0	0							
	Satura atbilstība tematam	2	2	0	2	1	1	2. Mīļākā grāmata.						
	Personiskā pieredze/attieksme	2	2	0	2	1	1							
	Argumentācija	2	2	0	2	0	1							
Runas uzbūve (7)	Struktūra	ievads	1	1	0	1	0	0	3. Mana mūža labākā diena.					
		iztirzājums	2	2	1	2	0	0						
		nobeigums	1	1	1	1	0	1						
	Daļu saistījums	1	1	0	1	0	0	4. Mans mīļākais sporta veids.						
	Runas ilgums	2	2	2	1	0	1							
Valodas bagātība (7)	Vārdu krājums	2	2	1	2	0	1	5 Mīļākā nodarbošanās. Viedoklis un jautājumi Izteikts viedoklis (V), jautājums (0/1/2 p.)						
	Teikumu daudzveidība	2	2	1	2	0	1							
	Valodas stils	1	1	1	1	1	1							
	Valodas kultūras normas	2	1	1	1	0	0							
Izteikšanās veids (6)	Izruna	2	2	2	2	2	2	Runātājs	1.	2.	3.	4.	5.	
	Parazītvārdi/liekas skaņas	1	0	0	1	0	0		jautātājs					
	Runas temps	1	1	0	1	0	1	1.	V2	V2	V2	V2		
	Balss intonācija	2	2	0	0	1	1	2.	1	V2	V1	0	1	
Saziņa (10)	Viedoklis	2	2	1	1	0	0	3.	2	V2	V2	1	0	
	Jautājumi	uzdod	2	2	1	1	1	2	4.	1	0	0	V2	0
		atbild	2	2	1	1	1	1						
	Acu kontakts	runātājs	1	1	0	1	0	1	5.	1	0	0	2	V2
		jautātājs	1	1	1	1	1	1						
	Attieksme	2	2	1	1	0	1							
Kopā (40*0.5=20)		40	38*0.5=19	16*0.5=8	31*0.5=15.5	10*0.5=5	19*0.5=9.5		5.	1	0	0	2	V2